

การศึกษาศรัทธาที่มีต่อพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลภูโป
ตำบลภูโป อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

Astudy of belief in reclining buddha of people in the phoopo sub-district
municipal community mueang district, Kalasin province

พระสายัณห์ จนทสาโร (ทุมมา)*

พระครูสุธีคัมภีรญาณวิ., ดร., ดร.ประยูร แสงใส**

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการคือ ๑) เพื่อศึกษาหลักศรัทธาในพระพุทธศาสนาเถรวาท ๒) เพื่อศึกษาพิธีกรรมการบูชาพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลภูโป และ ๓) เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมและศรัทธาในพิธีกรรมการบูชาพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลภูโป อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการศึกษาพบว่า

ความศรัทธาแสดงออกถึงความเชื่อและเลื่อมใสในสิ่งนั้นๆ เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ๑. กัมมสัทธา เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงคือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือเป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตนเป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไปการกระทำไม่วางเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำมิใช่ด้วยอำนาจอนหรืออนคยโชค ๒. วิปาก สัทธา เชื่อวิบากเชื่อผลของกรรมเชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว ๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตนเชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของ ๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า มั่นใจในองค์พระตถาคต ประการตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทาง หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึง ภูมิธรรมสูงสุดบริสุทธิ์หลุดพ้นได้ คือ นิพพาน

พระพุทธศาสนามีหลักในการบูชา ๒ ประการ คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุสิ่งของและปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติ โดยประการแรกนั้น คือ การบูชาบุคคลหรือสถานที่ควรสักการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น ปัจจัย ๔ ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น เพื่อเป็นการบูชาคุณหรือตอบแทนคุณต่อบุคคลที่ตนเคารพสักการะ เช่น พุทธศาสนิกชนบูชาพระสงฆ์

*นิสิตหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

**อาจารย์ที่ปรึกษา

ด้วยปัจจัย ๔ ส่วนประการหลัง คือ การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสติปัญญา ๔ การมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ การประกอบอาชีพโดยสุจริตมีสัมมาอาชีวะ การดำเนินตามมรรคมีองค์ ๘ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ เรียกว่าปฏิบัติบูชา คือ ปฏิบัติตนตั้งตามถูกต้องตามครรลองของพระพุทธศาสนาทำให้ชาวชุมชนเทศบาลตำบลภูโป จัดพิธีกรรม การบูชาเพื่อถวายองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ทั้งอามิสบูชา และปฏิบัติบูชา

คุณมีต่อบุคคล เป็นการสร้างการตอบสนองความสุขด้านจิตใจทั้งในด้านของบุคคลครอบครัวไปจนถึงสังคมในระดับหนึ่ง เมื่อชาวพุทธมีศรัทธาความเชื่อเกี่ยวกับอานิสงส์ของการได้มานมัสการพระพุทธรูปไสยาสน์ เมื่อได้มีโอกาสมาทำบุญไว้เป็นทานก็ย่อมเกิดปีติสุข อิ่มเอมใจและมีความรู้สึกรักและผูกพันกับพระพุทธศาสนา รู้สึกว่าบาปและอกุศลทั้งหมดลดน้อยถอยลง

คุณค่าที่มีต่อสังคม เป็นการสร้างความสามัคคีของคนในชุมชนอันจากเกิดจากความศรัทธาในองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ที่หลอมรวมคนในท้องถิ่นให้เคารพนับถือสักการะเพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตอยู่ในองค์พระพุทธรูปไสยาสน์ให้ความคุ้มครอง และคุณค่าที่มีต่อพิธีกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม การบูชาพระพุทธรูปไสยาสน์ของพุทธในเขตเทศบาลตำบลภูโป เป็นประเพณีที่มีอัตลักษณ์ของท้องถิ่น แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่น สอดคล้องกับความเชื่อเกี่ยวกับฮีตสิบสองคองสิบสี่ของชาวอีสานที่ยึดถือปฏิบัติทุกปี และสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตหรือการประกอบอาชีพของชาวอีสานตลอดวิถีชีวิตด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการส่งเสริมความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในชุมชน

คำสำคัญ: การศึกษาศรัทธาที่มีต่อพระพุทธรูปไสยาสน์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the principles of Belief in Theravada Buddhism, 2) to study the rites and rituals related to the worshipping of the Reclining Buddha Image performed by the people residing in the Phooopo Sub-district Municipality, Mueang District, Kalasin Province, and 3) to study the ethical values of, and belief in, the rites and rituals of worshipping the Reclining Buddha Image as performed by the people living in the Phooopo Sup-district Municipality in mention.

The research results found were as follows:

In Buddhism, there are four kinds of belief comprising [1] KammaSaddha [belief in actions], which believes in the Law of causes and

Effects or Law of Kama, that actions done with volition or intention are the causes of both good and bad results, and that all successes can be achieved by action, not by either praying or expectation for the Mother of Luck, [2] VipakaSaddha [belief in the consequence of action], which believes that all action generate the results, and that consequences, good and bad, are actually caused by action, both wholesome and unwholesome, which actually caused by action, both wholesome and unwholesome, which have been done. [3] KammassakataSaddha [belief in the ownership of action and their consequences], which believes that one who has committed any action, good or bad, is the owner of that action and is doomed to enjoy or suffer its result. [4] TathagatabodhiSaddha [belief in the insight wisdom enlightened by the Buddha], which believes that the Buddha was the true Enlightened One, and whatever He taught and laid down were the Truths that can lead their practitioners to the state of extinction of defilements or Nibbana, which is the Ultimate Goal of Buddhism.

According to Buddhism, two kinds of worship are taught, namely, Amisa Puja and Patipatti Puja. The former refers to worshipping by means of offering materials such as flowers, candies and joss-sticks including four kinds of basic requisites, namely, cloth, food, residence and medicine. The latter implies to the practice of the Buddha's teachings such as the Tranquility Meditation and Insight Meditation, as well as the four principles of Divine Abode consisting of Metta [loving-Kindness], Karuna [compassion], Muditav [Sympathetic Joy] and Upekkha [Equanimity]. It was found that people in the Phoopo Sup-district Municipality, while performing worshipping the Reclining Buddha Image, had practiced both kinds of worship.

In the aspect of ethical values, it was found that the participation in the worshipping ceremony could cause the value on part of an individual, that is the spiritual ecstasy and happiness, thus strengthening the relationship in the family and adherence to Buddhism as well as for the social value, the ceremony generated the unity and solidity among the people in the municipality, who believed in the holiness and sanctity of the Image, and took it as the center of their faith and belief. The last dimension of ethical value was its contribution to the culture and tradition of the locality. It was

found to accord with the ‘Twelve Traditions and Fourteen Practices’ upheld by Easterners and handed over from generation to generation. It also reflected the Northeastern lifestyle and livelihood, and promoted good relations and synergy among the community.

Keyword; A study of belief in reclining Buddha

๑. บทนำ

พระพุทธเจ้าก่อนที่จะปรินิพพาน ได้ตรัสถึงเรื่องศรัทธาและคนที่ควรบูชา สิ่งที่ควรบูชาตลอดจนวิธีการบูชา เพื่อเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติสำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับคนที่ทำการบูชาในสภาพสังคมปัจจุบัน การศรัทธาและการบูชาเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิมมาก คือ ควรจะศรัทธาและแทนที่จะบูชาเหมือนสมัยก่อน ซึ่งเมื่อก่อนมุ่งถึงการขอความเห็นอกเห็นใจ แต่กลับเป็นการขอร้องอ้อนวอนให้ช่วยเหลือ ให้มีโชคลาภวาสนาบ้าง ให้หายจากโรคไข้เจ็บบ้าง มุ่งผลเพียงรอกินหารัยจากสิ่งที่ตนบูชาหรือที่คนบูชาเท่านั้น อันเป็นผลให้เข้าไม่ถึงเนื้อแท้ของการบูชาอย่างแท้จริง การบูชาที่ถูกต้อ้นนั้นย่อมเป็นผลให้กระทำการบูชาด้วยความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ความก้าวหน้า ความเจริญความ เป็นสุข เพราะผลของการบูชานั้นเอง ท่านเรียกว่า มงคล คือ ความดีงาม ส่วนการบูชาการ กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มองไม่เห็นตัว บางทีก็เป็นผีสาว เทวดา ซึ่งเป็นโอปปาติกะ ถ้าเป็น กลุ่มนินสัยไม่ดี หากใครไปบนบานศาลกล่าว ตกกลางอะไรกับเขาไว้แล้วไม่ทำตามสัญญา ก็ อาจจะทำให้พวกนี้โกรธและทำร้ายได้ แต่ก็มีน้อยมากนอกจากชะตาไม่ดีเท่านั้น ส่วน โอปปาติกะอีกกลุ่ม คือ พวกจิตใจสูง มีพรหมวิหารธรรม ไม่ทำร้ายใครแม้ใครจะผิดสัญญา ก็ ไม่ทำร้ายให้ผลร้ายกับใคร เพราะฉะนั้น จึงกล่าวได้ว่ามนุษย์ตั้งแต่โบราณมีความกลัวภัยที่ เกิดจากธรรมชาติๆ เข้าใจว่ามีอิทธิพลเหนือตนเองนั้นจะสามารถช่วยเหลือให้พ้นภัยได้ และสามารถทำให้ตนเองประสบกับความโชคดีด้วย จากความเชื่อดังกล่าวได้พัฒนามาโดยลำดับ ซึ่งพระพุทธศาสนาก็มองในเรื่องนี้ว่า หากบูชาถูกต้องย่อมได้มงคล คือ บุคคลที่ควรบูชา สิ่ง ที่ควรบูชา เมื่อบูชาถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา ย่อมได้ความเจริญแก่ชีวิต แต่สภาพสังคม ปัจจุบัน เปลี่ยนแปลงไปมาก การบูชาเริ่มมีแนวโน้มเปลี่ยนไปจากเดิม นิยมบูชาแบบขอร้อง อ้อนวอนขออำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนบูชาให้ช่วยเหลือโดยวิธีต่างๆ

พระพุทธศาสนามีหลักในการบูชา ๒ ประการ คือ อามิสบูชา การบูชาด้วยวัตถุ สิ่งของและปฏิบัติบูชา การบูชาด้วยการปฏิบัติ^๑ โดยประการแรกนั้น หมายถึง การบูชา บุคคลหรือสถานที่ควรสักการบูชาด้วยวัตถุสิ่งของต่างๆ เช่น ปัจจัย ๔ ดอกไม้ ธูปเทียน เป็นต้น เพื่อเป็นการบูชาคุณหรือตอบแทนคุณต่อบุคคลที่ตนเคารพสักการะ เช่น พุทธศาสนิกชน

^๑อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๓๙๕/๑๐๖.

บูชาพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ส่วนประการหลัง หมายถึง การปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมหรือคำสอนทางพระพุทธศาสนา เช่น การเจริญสติปัญญา ๔ การมีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์ การประกอบอาชีพโดยสุจริตมีสัมมาอาชีพะ การดำเนินตามมรรคมืองค์ ๘ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เรียกว่า ปฏิบัติบูชา คือ ปฏิบัติตนดีงามถูกต้องตามครรลองของพระพุทธศาสนา

หลักในการศรัทธา ๔ ความเชื่อ, ความเชื่อที่ประกอบไปด้วยเหตุผล^๒

๑. กัมมสัทธา เชื่อกรรม, เชื่อกฎแห่งกรรม, เชื่อว่ากรรมมีอยู่จริง คือ เชื่อว่าเมื่อทำอะไรโดยมีเจตนา คือ จงใจทำทั้งรู้ ย่อมเป็นกรรม คือ เป็นความชั่วความดีมีขึ้นในตน เป็นเหตุปัจจัยก่อให้เกิดผลดีผลร้ายสืบเนื่องต่อไป การกระทำไม่ว่างเปล่าและเชื่อว่าผลที่ต้องการจะสำเร็จได้ด้วยการกระทำ มิใช่ด้วยอำนาจหรือนอนคอยโชค เป็นต้น

๒. วิปากสัทธา เชื่อวิบาก, เชื่อผลของกรรม, เชื่อว่าผลของกรรมมีจริง คือ เชื่อว่ากรรมที่ทำแล้วต้องมีผล และผลต้องมีเหตุ ผลดีเกิดจากกรรมดี ผลชั่วเกิดจากกรรมชั่ว

๓. กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของตน, เชื่อว่าแต่ละคนเป็นเจ้าของ จะต้องรับผิดชอบเสวยวิบากเป็นไปตามกรรมของตน^๓

๔. ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า, มั่นใจในองค์พระตถาคตว่าทรงเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ทรงพระคุณทั้ง ๔ ประการ ตรัสธรรม บัญญัติวินัยไว้ด้วยดี ทรงเป็นผู้นำทางที่แสดงให้เห็นว่า มนุษย์คือเราทุกคนนี้ หากฝึกตนด้วยดี ก็สามารถเข้าถึงภูมิธรรมสูงสุด บริสุทธิ์หลุดพ้นได้ ดังที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญไว้เป็นแบบอย่าง^๔

ประเทศชาติที่เจริญทางด้านวัฒนธรรมก็เพราะมีทรัพยากรแห่งวัฒนธรรมอันได้แก่บรรดาสิ่งที่ชาตินั้นทั้งในอดีตและปัจจุบันได้พยายามสร้างขึ้นเป็นผลสัมฤทธิ์ทั้งในด้านสติปัญญาวิทยาการศิลปะการปกครองการศึกษา^๕ การสร้างประติมากรรมพระพุทธรูป สัมฤทธิ์และงานปูนปั้นนั้นยังได้สร้างขึ้นเป็นพระพุทธรูปสี่อริยาบถโดยมีทั้งประทับนั่งไสยาสน์ ยืนและเดิน (ลีลา) ดังนั้นพระพุทธรูปสุโขทัยจึงจัดเป็นต้นแบบของการสร้างพระพุทธรูปปฏิมากรในสมัยหลังๆต่อมางานศิลปะซึ่งมีทั้งความกว้างยาวและลึกหรือหนาในงานศิลปะนั้น สถาปัตยกรรมพุทธศาสนาได้มีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อสังคมไทยมานานนับพันปีเพราะวัดเป็นศูนย์กลางของสังคมและพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของวัดเป็นผู้นำของจิตใจของประชาชนเป็นศูนย์รวมแห่งความเชื่อถือการร่วมมือกันเป็นที่ประกอบพิธีกรรมเป็นบำเพ็ญหลอมวิถีชีวิตชาวไทย

^๒พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๑๘๑.

^๓อภ.วิ. (บาลี) ๓๕/๘๒๒/๔๔๓.

^๔อง.สตตทก. (บาลี) ๒๓/๔/๓.

^๕จำนงค์ทองประเสริฐ, **วัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖-๑๗.

พุทธ^๖ ดังนั้น วิถีชีวิตของคนไทยที่มีต่อพระพุทธศาสนาวัดจึงกลายเป็นศาสนาสถานที่ทรงคุณค่าทั้งในด้านจริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสุนทรียศาสตร์ จากวัดถูกวัดเป็นแหล่งรวมของศิลปกรรมอันล้ำค่าทั้งด้านสถาปัตยกรรมประติมากรรมและจิตรกรรมที่มีศิลปินได้ถ่ายทอดลักษณะเด่นของคำสอนทางพระพุทธศาสนาออกมาในงานศิลปะอย่างกลมกลืนน่าชื่นชมเป็นพุทธศิลป์ที่ให้คุณค่าทั้งด้านความงามและทั้งเป็นสื่อให้คนได้เข้าถึงธรรมปฏิบัติซึ่งช่วยกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ให้อ่อนโยนและสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นพุทธศิลป์ที่ปรากฏในวัดจึงเป็นศิลปะแห่งอุดมคติที่ให้คุณค่าและความหมายเชิงจริยธรรมอย่างสูง ด้วยความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าเช่นนี้บทบาทของวัดในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจึงเป็นบทบาทที่มีความสำคัญอีกบทบาทหนึ่งเพราะนอกจากเป็นการเสริมสร้างความมั่นคงแพร่หลายของพระพุทธศาสนาแล้วยังเป็นความรับผิดชอบร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจในสังคมไทยตามหน้าที่อีกด้วยเพราะในทางสังคมวิทยาถือว่าสถาบันศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม^๗ เมื่อเกิดปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจในสังคมไทยเช่นนี้วัดซึ่งเป็นสถาบันทางศาสนาจึงต้องมีส่วนแห่งความรับผิดชอบในการช่วยแก้ปัญหาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้วพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้พระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือสังคม^๘

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอันมากและมีปูชนียสถานสลักรูปพระนอน ซึ่งเป็นที่สักการบูชา เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวกาฬสินธุ์หลายแห่ง เช่น พระพุทธไสยาสน์ภูป้อ พระพุทธไสยาสน์ภูคำว พระพุทธไสยาสน์เขาพระนอน เป็นต้นพระพุทธไสยาสน์ภูป้อเป็นพระพุทธรูปโบราณปางไสยาสน์ฝีมือช่างสมัยทวารวดี ที่จำหลักไว้บนหน้าผา ๒ องค์กรค์แรกประดิษฐานอยู่บริเวณเชิงเขาทางขึ้น องค์กรค์ที่สองประดิษฐานอยู่บนยอดเขาสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ (ที่วัด) ประมาณ ๕ เมตร ภาพที่สองอยู่บนผนังหินได้เพิงผาเกือบถึงยอดเขา สูงจากพื้นดินล่างประมาณ ๘๐ เมตร มีบันไดขึ้น ๔๖๒ ขั้น ถือเป็นพระพุทธรูปที่สำคัญและเป็นທີ່เคารพสักการะของประชาชนจังหวัดกาฬสินธุ์ และเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งใกล้และไกล ภาพสลักพระพุทธไสยาสน์ที่ภูป้อจึงเป็นโบราณสถานที่ยังทำหน้าที่เป็นพุทธสถาน จึงได้มีการจัดประเพณีปฏิบัติต่อองค์พระพุทธไสยาสน์สืบทอดกันมา ประกอบด้วยประเพณีการสงฆ์น้ำ-ปิดทองพระพุทธไสยาสน์ ประเพณีบุญบังไฟ พิธีบวงสรวงองค์พระพุทธไสยาสน์

ผู้วิจัยในฐานะสังกัดวัดในเขตพื้นที่ที่ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมา หลักความศรัทธา คุณค่าทางจริยธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการบูชาพระพุทธไสยาสน์

^๖ พระราชวรมุนี (ประยูรย์ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘), หน้า ๔๕.

^๗ ธีรรงค์เส็งประชา, *มนุษย์กับสังคม*, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘), หน้า ๑๗๐.

^๘ ชู.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๒๘๗/๓๑๔.

อุปอ ที่มีต่อชุมชนเทศบาลตำบลอุปอ ทั้งนี้เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นข้อมูลทางวิชาการด้านพระพุทธศาสนาและประเพณีวัฒนธรรมสืบต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาหลักศรัทธาในพุทธศาสนาเถรวาท
๒. เพื่อศึกษาพิธีกรรมการบูชาพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลอุปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
๓. เพื่อศึกษาคุณค่าทางจริยธรรมและศรัทธาในพิธีกรรมการบูชาพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลอุปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

๓. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาหลักศรัทธาความเชื่อและพิธีกรรมการบูชาเกี่ยวกับพระพุทธไสยาสน์อุปอของชุมชนเทศบาลตำบลอุปอนี้ มีรูปแบบและลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้ รูปแบบการวิจัย การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และศึกษาภาคสนาม (Field Study) ด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องในการศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระพุทธไสยาสน์อุปอของชุมชนเทศบาลตำบลอุปอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน ๓ ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องด้านภาษา เนื้อหาและโครงสร้างก่อนนำไปสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง สมุดจดบันทึก ผู้ช่วยเก็บข้อมูลวิจัย จำนวน ๑ รูป/คน

การได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายด้วยวิธีเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มเจ้าคณะ พระสังฆาธิการ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาสวัดต่างๆ ไวยาวัจกรหรือกรรมการวัด ในส่วนของกลุ่มชาวพุทธ ชาย-หญิง ประชาชนทั่วไปและบุตรหลานในเขตเทศบาลตำบลอุปอ กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยการจับสลากรายชื่อให้ครบตามจำนวนที่ระบุไว้

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาศรัทธาที่มีต่อพระพุทธไสยาสน์ของชุมชนเทศบาลตำบลอุปอตำบลอุปอ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า บุคคลที่เชื่อกรรม เชื่อกฎแห่งกรรม ที่ว่าทำดีได้ ดีทำชั่วได้ชั่ว เมื่อมีความเข้าใจจึงเกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัยเพื่อยึดมั่นถือมั่นเป็นสรณะประพลิตตนเป็นผู้มีศีลเป็นเครื่องระวังรักษาตนให้ตนบริสุทธิ์จากอกุศลและกิเลสที่ทำให้ตนเศร้าหมองเกิดปัญญาด้วยรู้เห็นตามความเป็นจริงในอริยสัจและความสำคัญของกัมมสัทธาในฐานะเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อการเข้าถึงเป้าหมายที่เกิดขึ้นคือเมื่อเข้าใจและเชื่อในกรรมดีว่าย่อมได้รับผลดี

ตอบแทนทำให้สืบต่อในการบรรลุเป้าหมายคือนิพพาน ความเชื่อเรื่องกรรมคือความเชื่อเรื่อง การกระทำความเชื่อเรื่องผลของกรรมความเชื่อที่ว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนความเชื่อในกรรมนี้ เป็นกรรมที่มีความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายทำให้เกิดศรัทธาต่อพระรัตนตรัยเป็นสรณะรักษาคตนให้ บริสุทธิ์จากกิเลสตัณหาหาคะด้วยศีลมีปัญญารู้เห็นในอริยสัจ ๔ ทำให้บรรลุถึงเป้าหมายใน ที่สุดคือนิพพาน

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเมื่อกล่าวถึงศรัทธาแล้วจะต้องมีปัญญากำกับอยู่ใน หลักธรรมนั้นเสมอ ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อมีความเชื่ออย่างเดียว โดยไม่มีปัญญาก็จะเป็นความ เชื่อที่มงาย ปราศจากเหตุผล และการพิสูจน์ เพราะฉะนั้นความเชื่อจึงเป็นลักษณะความรู้ แบบหยาบๆ โดยไม่ผ่านการเจียรไนทางความคิด หรือไม่ผ่านการไตร่ตรองด้วยโยนิโส มนสิการ พระพุทธเจ้าทรงตรัสสอนเรื่องศรัทธาไว้ที่ใด ก็จะมีปัญญามาพร้อมด้วยทั้งนี้ก็เพื่อ ป้องกันไม่ให้ผู้เชื่อเกิดความมงายและจากความศรัทธา จึงทำให้พุทธศาสนิกชนต้องการที่จะ แสดงออกถึงความศรัทธานั้นที่มีต่อพระพุทธองค์ พระพุทธศาสนาวางหลักศรัทธาไว้ ๔ ประการคือ

๑. กัมมสัทธาเชื่อกรรมเชื่อกฎแห่งกรรมเชื่อว่ากรรมมีอยู่จริงกรรมใดที่กระทำโดย เจตนากรรมนั้นย่อมเป็นอันทำไม่ว่าจะเป็นกรรมดีหรือกรรมชั่วย่อมเป็นปัจจัยให้ผลดีและไม่ดี สืบต่อกันไป

๒. วิปากสัทธาเชื่อผลของกรรมเชื่อว่าผลของกรรมมีจริงกรรมทำแล้วต้องมีผลและ ต้องมีเหตุผลดีเกิดจากกรรมดีผลชั่วเกิดจากกรรมที่ชั่ว

๓. กัมมัสสกาตาสัทธาเชื่อเชื่อว่าสัตว์มีกรรมเป็นของตนใครทำกรรมใดไว้จะต้องเป็น เจ้าของกรรมนั้นและจะต้องเสวยวิบากของกรรมนั้น

๔. ตถาคตโพธิสัทธาเชื่อความตรัสรู้ของพระพระตถาคตเจ้าเชื่อมั่นในความเป็น ผู้ตรัสรู้ดีของพระพุทธเจ้า

จากความเชื่อข้างต้นของชาวชุมชนเทศบาลภู่อ ตำบลภู่อ อำเภอณาเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงทำให้เกิดศรัทธาที่มีต่อพระพุทธไสยาสน์ ได้แก่ พิธีกรรมที่เกี่ยวกับ การให้ทาน การรักษาศีล และการภาวนา เป็นต้น

ความเชื่อในพิธีกรรมการบูชาองค์พระนอนหรือพระพุทธไสยาสน์ เป็นความเชื่อ ทางศาสนาของชาวอีสาน มีความผูกพันกันมานานหลายชั่วอายุคน ได้สืบต่อกันมาจนถึง ปัจจุบัน จึงสามารถกล่าวได้ว่า ชาวอีสานนั้น โศคติที่ได้เกิดขึ้นมาและใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางแห่ง ศาสนามาตลอด ด้วยเหตุผลทางพื้นที่ภูมิศาสตร์ที่เหมาะสม ทำให้ชาวอีสานมีประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรม ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องับศาสนาจำนวนมากวัดยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ของชุมชน เป็นแหล่งอบรมสั่งสอนในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขกับสิ่งที่เป็นอยู่ลัทธิความ เชื่อ ๓ อย่างที่มีส่วนพัวพันอยู่กับชีวิตของชาวอีสาน คือ ผี พราหมณ์ พุทธ ซึ่งดำรงอยู่เคียงคู่ กันมายาวนานจนกลมกลืนอยู่ในวิถีชีวิตชาวอีสาน ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาพุทธ

เจริญรุ่งเรืองอยู่ในดินแดนแถบนี้ในตั้งแต่ครั้งอดีตกาล ศาสนาพราหมณ์ เคยมีอิทธิพลอยู่แถบอีสานเป็นเวลานาน ทั้งนี้ก็เพราะสมัยก่อนเรื่องอำนาจในดินแดนแห่งนี้ กษัตริย์ขอมบางองค์ก็เลื่อมใสพราหมณ์ บางองค์ก็เลื่อมใสพุทธศาสนา จึงเห็นได้จากการสร้างปราสาทต่างๆ ทั้งไว้ซึ่งบ่งบอกถึงลักษณะการนับถือได้อย่างชัดเจน เช่น ปราสาทหินพิมาย สร้างในศาสนาพุทธ ส่วนปราสาทหินพนมรุ้ง สร้างในศาสนาพราหมณ์ แต่อย่างไรก็ดี ชาวอีสานก็ยังนับถือศาสนาพุทธเป็นหลัก ส่วนพิธีการต่างๆ นั้นมีเรื่องของพราหมณ์เข้ามาปะปนอยู่บ้าง ถ้าไม่สังเกตให้ดีก็จะมองไม่เห็น แต่มีอีกสิ่งหนึ่งที่มีอยู่ดาษดื่นและทั่วไปก็คือการนับถือผีสงฆ์เทวดา ขนบประเพณีของชาวอีสานอยู่ภายใต้ระบบความเชื่อในศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ก็นับถือศาสนาพุทธแต่ในทางปฏิบัติยังยึดมั่นอยู่ในสถาบันหลัก ๓ สถาบัน คือ ผี พราหมณ์ และพระพุทธรูปศาสนาสถาบันทั้งสามนี้บรรพบุรุษได้จัดระบบและกลั่นกรองทำการสั่งสอนสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนาน

พิธีการทางพระพุทธศาสนา ก่อให้เกิดความศรัทธาต่อองค์พระพุทธไสยาสน์รูปอูของชาวชุมชนเทศบาลตำบลภูอ เพื่อเป็นการยอมรับนับถือท่านผู้มีพระคุณยิ่งใหญ่ในชีวิต มีพระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระปัจเจกพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ พระอริยสงฆ์สาวก เทพไท้เทวา คุณบิดามารดา อาจารย์ทุกๆ พระองค์ ทุกๆ ชาติ รวมทั้งพระภูมิเจ้าที่ ท่านท้าวจตุรหาราชทั้ง ๔ ท่านพระยายมราช เคารพท่านผู้เป็นใหญ่ทั้ง ๓ โลกส่วนใหญ่แล้วคนมักเข้าใจผิดว่าเป็นพิธีการของพราหมณ์ บวงสรวงเป็นภาษาพราหมณ์สมัยพุทธกาล เป็นภาษาบาลี แปลเป็นภาษาไทยว่า ยอมรับนับถือท่านผู้มีพระคุณ คือ พระรัตนตรัย พรหมเทวา ผู้เป็นใหญ่ดูแลโลก ดูแลคุ้มครองผู้ที่มีบุญบารมี ไม่ให้ได้รับอันตรายจากอุบัติเหตุ จากผู้ร้ายหรือจากภัยธรรมชาติ การบวงสรวงเป็นพิธีการบูชาพระคุณความดีของท่านที่มีคุณงามความดีต่อสรรพสัตว์ทั้ง ๓ โลก และจากความเชื่อนี้เองจึงทำให้ชาวตำบลบ้านแก้ง ได้จัดพิธีบวงสรวงขึ้น เพื่อถวายองค์พระพุทธไสยาสน์ เพื่อให้ประชาชนได้ระลึกถึงพระคุณของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

คุณค่าพิธีกรรมทางพุทธศาสนา การบูชาด้วยอามิสบูชา การบูชาด้วยปฏิบัติบูชา การให้ทานนั้นโดยส่วนมากมีรูปแบบของการให้มืออยู่สองอย่างคือให้ทานเพื่อพอกกิเลสในใจของตนเองกับให้ทานเพื่อช่วยสงเคราะห์แก่ผู้รับทั้งสองอย่างนี้เป็นรูปแบบของการให้ทานด้วยกัน แต่อย่างแรกเป็นการให้โดยตรงคือความปรารถนาดีความบริสุทธิ์ใจที่เกิดจากการให้แก่ๆ ส่วนอย่างหลังเป็นการให้มุ่งสงเคราะห์บุญจะเกิดก็เกิดจากน้ำใจเมตตากรุณาอีกชั้นหนึ่งรูปแบบการให้ที่มีหลักอยู่ ๓ ประการเรียกว่าทานสมบัติได้แก่ความถึงพร้อมหรือความพร้อมพร้อมสมบูรณ์ ซึ่งทำให้ทานที่ได้บริจาคแล้วเป็นทานอันยอดเยี่ยมมีผลมากคือ ๑) เขตสมบัติหมายถึงบุญเขตถึงพร้อมคือปฏิบัติหกหรือผู้รับทานเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบประกอบด้วยคุณธรรม (บุคคล) ๒) ไทยธรรมสมบัติไทยธรรมถึงพร้อมคือสิ่งที่ให้เป็นของบริสุทธิ์ได้มาโดยชอบธรรม และเหมาะสมเป็นประโยชน์แก่ผู้รับ (วัตถุ) และ ๓) จิตตสมบัติเจตนาถึงพร้อมคือให้ด้วย

ความตั้งใจคิดจะให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รับแท้จริงมีเจตนาบริสุทธิ์ทั้ง๓กาลคือก่อนให้เจยินดี
ขณะให้จิตผ่องใสให้แล้วเบิกบานใจเป็นต้น

คุณค่าพุทธสถานศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวพุทธได้ให้ความเคารพสักการบูชาอย่างสูง
โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ถือว่า พระพุทธไสยาสน์เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตที่
ผูกพันกันมายาวนาน ในช่วงวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาจะมีการจัดพิธีกรรมทาง
พระพุทธศาสนา เพื่อให้ประชาชนได้สักการบูชาและบวงสรวงศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมที่ชาวชุมชน
เทศบาลตำบลภูพาน ตำบลภูพาน อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ประพฤติปฏิบัติต่อองค์พระ
พุทธไสยาสน์ นับว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าทางด้านความเชื่อ สร้างความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเคารพนับ
ถือ นำมาซึ่งความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชนเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า หลักธรรมที่ปรากฏในทางพระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตโดยจะ
เป็นในรูปแบบของขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อในการดำรงชีวิตในสังคม เป็น
เครื่องมือที่สำคัญให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเหมาะสม พิธีกรรมทาง
พระพุทธศาสนาที่มีวิถีชีวิตด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นการส่งเสริมความสามัคคี
รูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นความสามัคคีและความสัมพันธ์อันดีในชุมชนวัดสถานศึกษาส่วน
ราชการองค์กรของรัฐเป็นผลให้สังคมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคมโดยมีงานบุญเป็น
สื่อกลางในการรวมกลุ่มการจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นวัฒนธรรมก่อให้เกิดความสามัคคีและ
ความสัมพันธ์อันดีในชุมชนอันเกิดจากการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมเพื่อบำเพ็ญประโยชน์โดย
อาศัยศาสนาและงานประเพณีเป็นสื่อกลางในการจัดตั้งองค์กรหรือคณะกรรมการเพื่อ
ดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่จัดตั้งไว้เป็นผลให้ประชาชนทุกระดับชั้นทุกสาขา
อาชีพได้แก่พ่อค้าประชาชนเด็กเยาวชนนักธุรกิจนักการเมืองทหารตำรวจ ธนาคารและ
รัฐวิสาหกิจเกิดความสามัคคีความสัมพันธ์อันดีต่อกันทำให้ภาพลักษณ์ของการร่วมงานการ
รักษาส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นในครั้งต่อไปประสบผลสำเร็จด้วยดี ทำให้มีการ
ทำบุญเข้าวัดฟังเทศน์ ฟังธรรม ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ของชุมชน ด้านการปกครอง จะมี
อิทธิพลต่อวิถีชีวิตในลักษณะการเลือกผู้นำ และการกำหนดคุณลักษณะและคุณสมบัติของ
ผู้นำชุมชน จะต้องเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์ รู้จักเสียสละแก่ชุมชนและส่วนรวม

๕. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

๑. ส่วนราชการจะมีแนวทางในการอนุรักษ์ และเผยแพร่ ขนบธรรมเนียม
ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างไร
๒. การสร้างจิตสำนึกให้กับคนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ศิลปวัตถุของชุมชนอย่างไร
๓. จะมีแนวทางในการจัดระบบพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นในวัดหรือในชุมชนได้หรือไม่
อย่างไร

๔. จะมีแนวทางในการจัดแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับพระพุทธไสยาสน์ และพุทธศิลป์ ในการจัดการศึกษาระดับต่างๆเพื่อปลูกจิตสำนึกให้รู้จักคุณค่ามรดกของท้องถิ่นอย่างไร

๒. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

๑. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพุทธศิลป์ในภาคอีสานตามยุคสมัยต่างๆ พระพุทธรูปปางค์พุทธไสยาสน์ในภาคอีสานกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวและ ประเทศเพื่อนบ้าน

๒. ควรศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดการสืบทอดผลงาน ด้านศิลปะของช่างพื้นบ้าน

๓. ควรศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิด ความเชื่อ พิธีกรรม การบูชา หลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับประเทศอื่นๆ เป็นต้น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ :

สำนักงานประเสริฐ. วัฒนธรรมไทย-ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗

ณรงค์เส็งประชา. มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๘.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๒๘.